

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра української мови

О. Г. Межов, М. В. Мірченко

**ТЕОРІЯ МОВИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКА
ВИЩОЇ ШКОЛИ**

*Методичні рекомендації
для підготовки магістрів
спеціальності 035 Філологія
освітньо-професійної програми Українська мова
та література. Світова література*

Луцьк
2023

УДК 811.161.2:37.02(072)
М 43

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 9 від 22 травня 2023 року)*

Рецензент:

Тарасюк Т. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Межов О. Г., Мірченко М. В.

М-43 Теорія мови та лінгводидактика вищої школи: методичні рекомендації для підготовки магістрів спеціальності 035 *Філологія* освітньо-професійної програми *Українська мова та література. Світова література*. Луцьк: ФОП Іванюк В. П., 2023. 54 с.

Посібник містить методичні рекомендації для самостійного вивчення тем дисципліни, питання для обговорення на практичних заняттях, рекомендовану для опрацювання літературу, питання й завдання для самоконтролю, які дадуть змогу студентам закріпити найважливіші теоретичні питання курсу, допоможуть їм виробити й удосконалити фахові компетентності. Подано також питання для підсумкового контролю, список основної та додаткової літератури до курсу, інтернет-ресурси.

Навчально-методичне видання слугуватиме в організації практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи магістрів спеціальності 035 *Філологія*, освітньо-професійної програми *Українська мова та література. Світова література*, а також здобувачів вищої освіти інших спеціальностей, які пізнають теорію й лінгводидактичні засади навчання мови.

УДК 811.161.2:37.02(072)
М 43

© Межов О. Г., 2023

© Мірченко М. В., 2023

ПЕРЕДМОВА

Професійна кваліфікація філолога-викладача потребує від магістрів не лише глибоких знань із циклу лінгвістичних і літературознавчих дисциплін, а й методичних компетентностей, необхідних для їх викладання в закладах вищої освіти. У зв'язку з цим до освітньо-професійної програми й навчального плану підготовки магістрів філології введено інтегрований освітній компонент «Теорія мови та лінгводидактика вищої школи», який охоплює два змістові модулі. Перший змістовий модуль «Теорія мови й лінгвометодологія» висвітлює фундаментальні загальнотеоретичні питання мовознавства, зокрема такі вузлові проблеми, як предмет мовознавства і його місце в системі наук, знакова природа мови, мова, мислення та свідомість, мова і мовлення, мова й суспільство, мова та історія (розвиток мови), структура мови, основні та проміжні рівні мовної системи; методи, прийоми і принципи наукового лінгвістичного аналізу. Другий змістовий модуль «Лінгводидактика вищої школи» охоплює питання про лінгводидактичні стратегії у вищій школі; принципи, підходи, дидактичні засади у викладанні лінгвістичних дисциплін здобувачам вищої освіти; форми, методику підготовки і проведення лекційних та практичних (семінарських) занять; методи, прийоми й засоби викладання лінгвістичних дисциплін; особливості організації самостійної, науково-дослідницької роботи, навчальних і виробничих практик здобувачів вищої освіти, контрольних заходів та системи оцінювання їх навчальних досягень.

Пререквізити: освітні компоненти «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська мова», «Сучасні лінгвістичні теорії», «Методика навчання української мови в середній школі», які здобувачі освіти вивчали на першому (бакалаврському) рівні.

Постреквізити: «Фахова українська мова та академічна риторика», «Сучасні методики навчання в закладах вищої освіти», «Професійна майстерність викладача-філолога», «Історія та

прикладні аспекти українського мовознавства», «Українська мова в контексті новітніх наукових парадигм», асистентська практика, переддипломна практика з написанням кваліфікаційної роботи.

Мета освітнього компонента – розширити загальнолінгвістичну й лінгводидактичну підготовку здобувачів вищої освіти, поглибити їхній теоретичний та методичний рівень, ознайомити з найважливішими науковими концепціями й основною проблематикою теоретичного мовознавства та лінгводидактики; озброїти методами і прийомами лінгвістичного аналізу; сформувати необхідні для викладача-філолога лінгводидактичні компетентності.

Завдання освітнього компонента:

- засвоїти основні термінопоняття та категорії теорії мови й лінгводидактики вищої школи;
- усвідомити взаємозв'язок мови і мовлення, мови й мислення, мови та суспільства, мови й історії, мови та культури;
- поглибити знання про знакову природу й системний характер мови, зокрема взаємодію її фонологічного, лексико-семантичного, граматичного рівнів;
- опанувати загальнонаукові й лінгвістичні методи та прийоми дослідження мовних одиниць, категорій, явищ.
- ознайомитися із закономірностями засвоєння мови як системи; змістом, методами, прийомами, засобами та формами організації мовної освіти; основними підходами, принципами, дидактичними засадами викладання лінгвістичних дисциплін у закладах вищої освіти;
- засвоїти принципи планування навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти, створення навчально-методичного забезпечення лінгвістичних дисциплін;
- формувати вміння майбутніх викладачів мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін організовувати та проводити лекційні, практичні заняття, доцільно застосовуючи методи, прийоми й засоби навчання;
- розвивати навички раціонально організовувати самостійну, науково-дослідницьку роботу, практики здобувачів вищої освіти;

-формувати здатність правильно контролювати та оцінювати навчальні досягнення здобувачів вищої освіти.

Навчально-методичний посібник укладено на основі силябусу нормативної навчальної дисципліни «Теорія мови та лінгводидактика вищої школи» відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література. Світова література» підготовки магістра галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія. Пропоноване видання охоплює теми двох змістових модулів: «Теорія мови й лінгвометодологія», «Лінгводидактика вищої школи». До кожної теми подано питання для обговорення на практичному занятті, питання й завдання для самоконтролю, систему практичних завдань, які дадуть змогу студентам закріпити найважливіші теоретичні питання курсу, допоможуть їм виробити й удосконалити прикладні фахові компетентності, а також програму для підсумкового контролю, рекомендовану основну й додаткову літературу, інтернет-ресурси, систему та критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Навчально-методичне видання «Теорія мови та лінгводидактика вищої школи» слугуватиме в організації практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи магістрів спеціальності 035 Філологія, освітньої програми «Українська мова та література. Світова література», а також здобувачів вищої освіти інших спеціальностей, які пізнають теорію й лінгводидактичні засади навчання мови.

-

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
<i>Денна форма навчання</i>	галузь знань <i>03 Гуманітарні науки</i> спеціальність <i>035 Філологія</i> освітньо-професійна програма <i>Українська мова та література. Світова література</i> <i>ОС магістр</i>	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 год./ 5 кредитів		Рік навчання перший
		Семестр перший
ІНДЗ: немає		Лекції: денна форма – 24 год;
		Практичні: денна форма – 30 год;
		Самостійна робота: денна форма – 86 год;
Мова навчання		Консультації: денна форма – 10 год; Форма контролю: залік українська

Структура освітнього компонента

Денна форма навчання

Таблиця 2.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Бал
	Усього	у тому числі				
		Лек	Пр	К	С/р	
<i>Змістовий модуль 1. Теорія мови й лінгвометодологія</i>						
Тема 1. Теоретичне мовознавство як наука й навчальна дисципліна. Знакова природа мови	9	2	2	1	4	7
Тема 2. Мова і мовлення. Мова і мислення	9	-	2	1	6	7
Тема 3. Суспільний характер мови. Розвиток мови	9	2	2	1	4	7
Тема 4. Система і структура мови. Основні та проміжні рівні мови	9	2	2	1	4	7
Тема 5. Фонологічна система мови	10	2	2		6	7
Тема 6. Лексико-семантична система мови	10	2	2		6	7
Тема 7. Граматична система мови	10	2	2		6	7
Тема 8. Методи дослідження мови. Академічна доброчесність	15	2	2	1	10	7
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	81	14	16	5	46	56
<i>Змістовий модуль 2. Лінгводидактика вищої школи</i>						
Тема 9. Лінгводидактичні стратегії у вищій школі	10	2	2		6	7
Тема 10. Принципи й підходи у викладанні лінгвістичних дисциплін здобувачам вищої освіти	11	2	2	1	6	7
Тема 11. Завдання, зміст і дидактичні засади викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі	11	2	2	1	6	7
Тема 12. Форми, методика підготовки і проведення навчальних занять із лінгвістичних дисциплін у вищій школі	11	2	2	1	6	7
Тема 13. Методи, прийоми й засоби викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі	11	2	2	1	6	7
Тема 14. Організація самостійної, навчально- і науково-дослідницької роботи та практик студентів-філологів. Контрольні заходи та система оцінювання	15	-	4	1	10	9
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	69	10	14	5	40	44
Всього годин / балів	150	24	30	10	86	100

Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 2. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Фахові компетентності

ФК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах, усвідомлювати мову як систему систем для вироблення навичок комплексного багатоаспектного аналізу її одиниць з урахуванням впливу лінгвальних і позалінгвальних чинників.

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання, новітні досягнення й методологічні принципи філологічної науки.

ФК 4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу відповідно до класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК 5. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

- ФК 6. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.
- ФК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень та у професійній діяльності.
- ФК 8. Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату та ефективної комунікації у професійній діяльності.
- ФК 9. Здатність реферувати, аналізувати, коментувати, узагальнювати й систематизувати результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, коректно покликаючись на їхні праці.
- ФК 10. Здатність планувати й організувати власне наукове дослідження теоретичного і прикладного характеру в галузі філології з використанням універсальних та спеціальних методів наукового аналізу, доцільно добираючи відповідний фактичний матеріал.
- ФК 11. Здатність самостійно досліджувати актуальні проблеми філологічної науки в синхронії й діяхронії з одержанням нових результатів, дотримуючись принципів академічної доброчесності.
- ФК 12. Здатність належно презентувати результати власних наукових досліджень державною та іноземною мовами у фахових виданнях, на конференціях, семінарах, круглих столах, під час державної атестації (захисту кваліфікаційної роботи).
- ФК 13. Здатність ефективно використовувати набуті лінгвістичні, літературознавчі та методичні знання у практиці викладання української мови та української і зарубіжної літератури.
- ФК 14. Здатність застосовувати сучасні методи й форми, інформаційно-комунікаційні технології навчання української мови та літератури, зарубіжної літератури у закладах вищої й фахової передвищої освіти.
- ФК 15. Здатність інтегрувати набуті філологічні знання й вирішувати проблемні питання лінгвістики та літературознавства у широких або мультидисциплінарних контекстах, у тісному взаємозв'язку з іншими науковими і практичними галузями.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПРН 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН 6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови й техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату та організації успішної комунікації.

ПРН 7. Аналізувати, порівнювати, класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці, літературні течії, творчі методи, стилі та жанри.

ПРН 8. Оцінювати історичні надбання, новітні досягнення, методологічні принципи української та світової філологічної науки, виходячи з розуміння особливостей її становлення й еволюційного розвитку.

ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

ПРН 10. Збирати та систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).

ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

ПРН 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

ПРН 13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як

фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються, ефективно застосовуючи набуті лінгвістичні, літературознавчі знання, сучасні форми, методики та інформаційно-комунікаційні технології навчання в освітній діяльності.

ПРН 14. Створювати, аналізувати й редагувати тексти різних стилів та жанрів.

ПРН 15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

ПРН 16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних завдань і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН 17. Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Змістовий модуль 1 **ТЕОРІЯ МОВИ Й ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЯ**

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНЕ МОВОЗНАВСТВО ЯК НАУКА Й НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА. ЗНАКОВА ПРИРОДА МОВИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Мовознавство як наука. Курс «Теорія мови», його предмет, завдання і місце в системі лінгвістичних дисциплін.
2. Мовознавство і семіотика. Поняття про знак і знакову систему мови. Типологія знакових систем.
3. Структура та специфіка мовного знака. Типи знаків і мовні одиниці.
4. Мова як особлива знакова система.
5. Відмінність мови від інших знакових систем.
6. Мова і несловесні форми спілкування.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: *Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 182–183*):

- ✓ Сформулюйте визначення знака. Назвіть його основні властивості.
- ✓ У працях яких філософів і мовознавців започатковано вчення про знакову природу мови?
- ✓ У чому полягає оригінальність підходу до трактування мовних знаків Ф. де Соссюра?

- ✓ Як називається наука, що вивчає структуру та функціонування різних знакових систем? Із працями яких учених пов'язують зародження цієї науки?
- ✓ У якому співвідношенні перебувають лінгвістика і семіотика? Що таке лінгвосеміотика, і хто є її основоположником?
- ✓ Назвіть основні ознаки знака й охарактеризуйте їх.
- ✓ Розкрийте сутність найвідоміших класифікацій знаків.
- ✓ Які концепції структури знака вам відомі? Чому деякі вчені вважають, що значення не входить до структури знака? Яка концепція структури знака, на вашу думку, є прийнятною? Аргументуйте своє твердження.
- ✓ Назвіть специфічні властивості мовного знака. Розкрийте своєрідність мови як знакової системи.
- ✓ Які думки існують стосовно знакових одиниць у мові? Чи всі мовні одиниці можна вважати знаками?
- ✓ У чому подібність і відмінність паралінгвістики й паракінесики? Наведіть приклади використання в комунікації невербальних знаків.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Підготуйте презентацію до теми у форматі *PowerPoint* до 20 слайдів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Укладіть 10 тестових завдань до теми і подайте відповіді до них (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 2. МОВА І МОВЛЕННЯ. МОВА ТА МИСЛЕННЯ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Проблеми мови і мовлення в концепціях різних лінгвістів.
2. Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення.
3. Суспільна природа мови і мовної діяльності.
4. Одиниці системи мови і мовлення.

5. Проблема співвідношення мови і мислення. Взаємовідношення мови і мислення в системі мовних значень.
6. Психофізіологічні основи зв'язку мови і мислення. Внутрішнє мовлення і мислення.
7. Мова як практична свідомість. Типи мислення у людини: понятійне, технічне й образне. Відображальна функція мови.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: *Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 193, 206*):

- ✓ Чому проблема співвідношення мови і мислення належить до однієї з найскладніших проблем мовознавства?
- ✓ Які тенденції щодо питання про співвідношення мови і мислення існують у мовознавстві?
- ✓ Які є підстави вважати, що мислення може здійснюватися без допомоги мови? За яких обставин це буває?
- ✓ Доведіть, що єдність мови і мислення не означає їх тотожності.
- ✓ У яких співвідношеннях перебувають внутрішнє мовлення і мислення?
- ✓ Яка роль мови в процесах пізнання?
- ✓ Розкрийте основні етапи в дослідженні питання про співвідношення мови і мовлення.
- ✓ Які принципові відмінності в інтерпретації цієї проблеми характерні для концепції Ф. де Соссюра, Я. В. Щерби і Е. Косеріу?
- ✓ Як трактується проблема співвідношення мови і мовлення в сучасному мовознавстві?
- ✓ Яке теоретичне і практичне значення має дихотомія «мова — мовлення»?

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Підготуйте презентацію до теми у форматі *PowerPoint* до 20 слайдів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Укладіть 10 тестових завдань до теми і подайте відповіді до них (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 3. СУСПІЛЬНИЙ ХАРАКТЕР МОВИ. РОЗВИТОК МОВИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Суспільна природа і функції мови.
2. Мова як соціально-історична норма. Суспільний характер та основні типи мовної норми.
3. Соціальні спільності людей і соціальні типи мов.
4. Соціальна зумовленість мовних явищ. Залежність стану мови від стану суспільства
5. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова і культура.
6. Мова, нація і держава. Мовна політика держави.
7. Мова як явище, що історично розвивається. Синхронія і діахронія.
8. Функціонування і розвиток мови.
9. Зовнішні та внутрішні причини мовних змін.
10. Позамовні та внутрішні чинники розвитку мови.
11. Взаємодія мов.
12. Диференціація та інтеграція – основні процеси розвитку мов.
13. Закони розвитку мови.
14. Темпи мовних змін. Питання про прогрес у розвитку мов.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: *Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 332, 354*):

- ✓ Обґрунтуйте соціальну зумовленість мовних явищ. Ми все в мові є соціальним?
- ✓ Як відображаються в мові соціальні чинники?
- ✓ Наведіть факти на доказ того, що мова є символом соціальної солідарності.
- ✓ Чому мова є найважливішою етнічною ознакою? Розкрийте співвідношення мови, нації і держави; мови і культури.
- ✓ Охарактеризуйте основні проблеми соціолінгвістики. Розкрийте зміст понять «мовна ситуація» і «мовна політика». Якою мірою можливий свідомий вплив суспільства на мову?
- ✓ Охарактеризуйте зовнішні причини мовних змін.
- ✓ Які зміни в мові можуть бути спричинені контактуванням мов?
- ✓ Що розуміють під внутрішніми причинами мовних змін? У яких антиноміях і тенденціях мовного розвитку вони виявляються?
- ✓ Від чого залежать темпи мовних змін? Обґрунтуйте відповідь.
- ✓ Які думки існують у мовознавстві щодо прогресу в розвитку мов.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Підготуйте презентацію до теми у форматі *PowerPoint* до 20 слайдів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Укладіть 10 тестових завдань до теми і подайте відповіді до них (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 4. СИСТЕМА І СТРУКТУРА МОВИ. ОСНОВНІ ТА ПРОМІЖНІ РІВНІ МОВИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Поняття системи мови. Системний характер мови. Мова як система систем (підсистем).
2. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями.

3. Структура мови, мовні рівні (яруси). Основні рівні мовної системи.
4. Проміжні рівні мовної системи:
  - а) морфонологічний;
  - б) словотвірний;
  - в) фразеологічний.
5. Теорія ізоморфізму й ієрархії рівнів мови
6. Своєрідність системності мови. Співвідношення системних і несистемних явищ у мові. Система і норма.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 219–220, 296):

- ✓ Доведіть, що мова має системний характер.
- ✓ Які типи систем розрізняє сучасна наука? До якого типу систем належить мова? Обґрунтуйте відповідь.
- ✓ На чому ґрунтується системність мови? Які відношення існують між мовними одиницями?
- ✓ За яким принципом виділяються мовні рівні? У чому відмінність між основними і проміжними рівнями мови? Який зміст вкладають у поняття ізоморфізму й ієрархії рівнів мови?
- ✓ У чому виявляється своєрідність системності мови? Як співвідносяться поняття мовної системи і норми?
- ✓ Розкрийте сутність проміжних мовних рівнів. У чому своєрідність кожного з них?
- ✓ Що є предметом морфонології? Дайте визначення морфонеми, проілюструйте його конкретними прикладами.
- ✓ Які питання морфонології є дискусійними? Чи всім мовам притаманна морфонологія?
- ✓ Назвіть теоретичні проблеми сучасного словотвору. Які три напрями в дослідженні словотворення існують у наш час?

- ✓ На стику яких рівнів мови виник фразеологічний проміжний рівень? Які критерії застосовують для визначення ступеня фразеологічності?

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Створіть ментальну карту «Основні та проміжні рівні мовної системи» за допомогою відповідних програмних засобів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Укладіть 10 тестових завдань до теми і подайте відповіді до них (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 5. ФОНОЛОГІЧНА СИСТЕМА МОВИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Поняття фонологічної системи.
2. Передумови фонології, її зв'язок із фонетикою.
3. Фонологічні школи.
4. Поняття фонем, її співвідношення зі звуком мови.
5. Типологія фонем.
6. Фонемі в парадигматиці й синтагматиці.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 233–234):

- ✓ Чим різниться трактування фонемі І. О. Бодуеном де Куртене, Л. В. Щербою і М. С. Трубецьким?
- ✓ Охарактеризуйте функції фонем.
- ✓ Як співвідносяться між собою фонемі в парадигматиці й синтагматиці?

- ✓ У чому полягає своєрідність фонологічних систем різних мов?
- ✓ Які фонологічні школи існують і чим вони різняться між собою?

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Підготуйте презентацію до теми у форматі *PowerPoint* 20 слайдів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Доберіть фрагмент поетичного тексту та зробіть повний фонетичний і фонологічний аналіз 5 слів (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 6. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СИСТЕМА МОВИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Поняття лексико-семантичної системи.
2. Парадигматичні відношення.
3. Синтагматичні відношення.
4. Епідигматичні відношення.
5. Лексема, семема, сема.
6. Типи лексичних значень.
7. Групи слів у лексиці.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 278):

- ✓ У чому специфіка системності лексики?
- ✓ Як виявляються системні відношення лексичного рівня в парадигматиці?
- ✓ У яких співвідношеннях перебувають парадигматичний і синтагматичний аспекти лексико-семантичної системи?

- ✓ Чи є вагомі підстави окремо виділяти епідигматичний аспект лексико-семантичній системі?

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Підготуйте презентацію до теми у форматі *PowerPoint* до 20 слайдів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Доберіть фрагмент прозового художнього тексту та зробіть повний лексичний аналіз 10 слів (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 7. ГРАМАТИЧНА СИСТЕМА МОВИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Граматика, її підсистеми.
2. Граматичні категорії, їх види.
3. Поняття грамеми. Граматичне значення, його співвідношення з лексичним.
4. Морфологічний рівень мови. Морфема, її типи.
5. Частини мови та їхнє місце в системі мовних рівнів.
6. Синтаксичний рівень як вершина мовної системи.
7. Синтаксичні одиниці в системі мови і мовлення.
8. Традиційна й сучасні теорії речення, основні аспекти його вивчення.
9. Синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення.
10. Члени речення й синтаксеми як мінімальні синтаксичні одиниці.
11. Міжрівневі граматичні категорії.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 260–261):

- ✓ Схарактеризуйте типи граматичних значень і граматичних категорій. Що розуміють під прихованими граматичними категоріями?
- ✓ Проаналізуйте сучасні теорії морфеми і частин мови.
- ✓ Схарактеризуйте сучасні теорії речення. Що таке структурна і позиційна схема речення? Як у сучасних дослідженнях трактується парадигматика речення?
- ✓ Чим різняться конструктивний і комунікативний синтаксис? Що таке глибинна структура речення?
- ✓ У чому сутність актуального членування речення?

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Підготуйте презентацію до теми у форматі *PowerPoint* до 20 слайдів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Доберіть фрагмент публіцистичного тексту та зробіть повний морфологічний розбір 5 слів і синтаксичний аналіз 5 речень різної будови (*максимальна оцінка – 2 бали*).

ТЕМА 8. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Поняття про методи і прийоми наукового дослідження.
2. Філософський метод пізнання і методи часткових наук.
3. Загальнонаукові методи лінгвістичних досліджень.
4. Лінгвістичні методи та їх класифікація.
5. Описовий метод. Основні методика і типи прийомів описового методу.
6. Порівняльний метод. Порівняння як прийом наукового дослідження.

7. Порівняльно-історичний метод. Споріднені мови і порівняльно-історичне мовознавство. Прийоми та процедури історико-генетичного дослідження мов.
8. Зіставний метод. Порівняльно-зіставний метод вивчення споріднених і неспоріднених мов.
9. Типологічна характеристика і типологічна класифікація мов.
10. Метод лінгвістичної географії.
11. Структурний метод. Методики структурного методу: дистрибутивна, безпосередніх складників, трансформаційна і компонентного аналізу.
12. Соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи.
13. Застосування математичних і статистичних методів та прийомів у мовознавстві.
14. Вихідні прийоми наукового аналізу мовного матеріалу.
15. Академічна культура філолога-викладача. Принципи та норми академічної доброчесності.
16. Основні види порушень академічної доброчесності та відповідальність здобувачів освіти за такі порушення.

Питання для самоконтролю

Опрацюйте лекційний матеріал і рекомендовану літературу. Дайте усні відповіді на питання до теми в розділі «Теорія мови» підручника «Загальне мовознавство» (див.: Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С. 403):

- ✓ Що таке метод, методика і прийом у мовознавчих дослідженнях? Які вихідні прийоми застосовують у мовознавчих дослідженнях?
- ✓ Охарактеризуйте описовий метод і його прийоми.
- ✓ У чому суть порівняльно-історичного методу? На чому він ґрунтується?
- ✓ Де застосовують метод лінгвістичної географії?
- ✓ У чому полягає специфіка зіставного методу? Що таке мовна типологія і мовні універсалії?

- ✓ У яких методиках реалізується структурний метод? Розкрийте суть кожної з них.
- ✓ Які методи використовують у соціолінгвістичних і психолінгвістичних дослідженнях?
- ✓ Розкажіть про застосування математичних методів у мовознавстві.
- ✓ Викладіть основні положення Кодексу академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Створіть ментальну карту «Методи лінгвістичних досліджень» за допомогою відповідних програмних засобів (*максимальна оцінка – 3 бали*).
- ✓ Укладіть 10 тестових завдань до теми (подайте відповіді до них) (*максимальна оцінка – 2 бали*).

Змістовий модуль 2

ЛІНГВОДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

ТЕМА 9. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Предмет і завдання лінгводидактики вищої школи, її зв'язок із суміжними дисциплінами.
2. Організаційне, методологічне та правове підґрунтя мовної освіти у вищій школі. Нормативні документи про вищу школу й мовну освіту.
3. Компетентнісний підхід до навчання мови. Зміст та організація процесу формування фахових лінгвістичних і лінгводидактичних компетентностей магістрів філології в умовах університетської освіти.

4. Принципи проектування освітніх компонентів лінгвістичного циклу при формуванні освітніх програм та навчальних планів підготовки філологів у закладах вищої освіти.
5. Система лінгвістичних дисциплін для підготовки філологів і фахівців нефілологічного профілю в закладах вищої освіти.
6. Методика розроблення, зміст і структура силабусів лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.
7. Навчально-методичне забезпечення лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Питання для самоконтролю

- ✓ Порівняйте поняття «лінгводидактика», «лінгвометодика» і «методика навчання мови».
- ✓ Процес побудови силабусу освітнього компонента починається з визначення його структури. З яких частин складається силабус освітнього компонента? Див.: *Пояснювальна записка до складання силабусу освітнього компонента (сформовано на основі рекомендацій Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти)*.
URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/22_Силабус_положення_red.pdf
- ✓ Ознайомтеся зі змістом і структурою силабусу однієї з навчальних дисциплін лінгвістичного циклу, прокоментуйте особливості побудови.
- ✓ Схарактеризуйте модульний принцип змісту силабусу з курсу «Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти»
- ✓ Порівняйте висвітлення однієї з тем курсу «Сучасна українська мова» в підручнику для вищої і загальноосвітньої середньої школи.
- ✓ Поміркуйте, чи відповідає інтерпретація лінгвістичних відомостей у чинних підручниках сучасній парадигмі лінгвістичної науки? Обґрунтуйте свою думку.
- ✓ На яких принципах ґрунтується кредитно-трансферне навчання? Які основні особливості освітнього процесу за кредитно-

трансферною системою? Чим вона відрізняється від традиційної?

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (максимальна оцінка – 2 бали).
- ✓ Опрацюйте законодавчі акти:
  - Закон України «Про вищу освіту».*
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
  - Закон України «Про освіту».*
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
- Запишіть тезисно основні положення (максимальна оцінка – 1 бал).
- ✓ Опрацюйте нормативні документи про державну мову та мовну освіту:
  - Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 262 с.*
URL: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
  - Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».*
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
- Запишіть тезисно основні положення (максимальна оцінка – 1 бал).
- ✓ Опрацюйте нормативні документи ВНУ імені Лесі Українки:
  - Порядок формування освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців за першим (бакалаврським), другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим, освітньо-творчим) рівнями вищої освіти денної (очної) та заочної форм навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2022-06/Рекоменд_до_навч._пл_2022%20Б%20СМ%20СА%20%20.pdf*
  - Положення про організацію освітнього процесу на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки <https://ed.vnu.edu.ua/wp->*

content/uploads/2022/08/2022Polozhennya_pro_org_anizatsiyu_navch._pr_otsesu_u_VNU_ped.pdf

Запишіть тезисно основні положення (максимальна оцінка – 1 бал).

- ✓ Які принципи лежать в основі побудови освітніх програм і навчальних планів філологічних спеціальностей? Користуючись навчальним планом спеціальності 035 *Філологія* за освітньо-професійною програмою «Українська мова та література. Світова література» підготовки бакалаврів, заповніть таблицю «Структура освітнього компонента» з розподілом годин на вивчення однієї з мовознавчих дисциплін (на вибір) (максимальна оцінка – 1 бал).

- ✓ Складіть анотацію на підручник із сучасної української літературної мови для студентів філологічних факультетів закладів вищої освіти (на вибір) (максимальна оцінка – 1 бал).

ТЕМА 10. ПРИНЦИПИ Й ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Загальнодидактичні й лінгводидактичні принципи навчання у вищій школі.
2. Сучасні тенденції та підходи до навчання мови в закладах вищої освіти:
  - а) системно-структурний;
  - б) культуромовний і функційно-стилістичний;
  - б) комунікативно-діяльнісний і текстово-дискурсивний;
  - г) українознавчий, етнолінгвістичний і лінгвокультурологічний;
  - г) психолінгвістичний і когнітивний;
  - д) лінгвометодологічний і лінгводидактичний.

3. Педагогічний (лінгводидактичний) дискурс і текст як одиниці лінгводидактики.
4. Психолінгвістичні основи мовленнєвої діяльності студентів-філологів.
5. Шляхи засвоєння лінгвістичної та лінгводидактичної термінології.
6. Інтегрований підхід до навчання мови.

Питання для самоконтролю

- ✓ Розкрийте суть когнітивно-комунікативної методики навчання української мови у вищій школі (зокрема, див.: *Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с.*).
- ✓ Як реалізується принцип текстоцентризму на заняттях із лінгвістичних дисциплін? Наведіть приклади.
- ✓ У яких підручниках для вищої школи лінгвістичні відомості інтерпретовано у світлі сучасних наукових парадигм, зокрема комунікативно-прагматичної, психолінгвістичної, когнітивно-дискурсивної, соціолінгвістичної, етнолінгвістичної, лінгвокультурологічної тощо? Наведіть конкретні приклади.
- ✓ Підтвердіть чи спростуйте на конкретних прикладах таку тезу: *Вишівську теорію мови розробляють на основі наукової, проте навчальні програми й підручники для вищої школи не можуть осягнути коло знань у певній лінгвістичній галузі повністю, а, отже, являють собою її своєрідну проєкцію, що реалізується відповідно до мети й завдань вищої філологічної освіти.*
- ✓ Схарактеризуйте модель мовленнєвої комунікації в педагогічному дискурсі.
- ✓ Окресліть структуру дискурсивної компетентності викладача-філолога.
- ✓ Опишіть підготовку оратора до лекційного виступу на занятті з курсу «Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти» або «Культура мови та риторика» (тему лекції оберіть самостійно).

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Доберіть дидактичний матеріал до практичних занять із розділу «Лексикологія та фразеологія» курсу сучасної української мови, який демонструватиме реалізацію українознавчого, етнолінгвістичного і лінгвокультурологічного підходів до начання мови (*максимальна оцінка – 5 балів*).

ТЕМА 11. ЗАВДАННЯ, ЗМІСТ І ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Розвиток орфографічної, фонологічної, орфоепічної, лексико-фразеологічної, граматичної, пунктуаційної компетентностей здобувачів освіти на заняттях із сучасної української мови та практикумів.
2. Вимоги до культуромовних курсів «Стилістика», «Культура мови», «Риторика».
3. Завдання і зміст історико-лінгвістичних дисциплін «Українська діалектологія», «Історія української мови».
4. Сучасні підходи до викладання загальномовознавчих дисциплін «Вступ до мовознавства» і «Загальне мовознавство».
5. Інтегровані курси в системі філологічної освіти.
6. Роль лінгвометодичних дисциплін у професійній підготовці майбутнього вчителя-словесника й викладача-філолога.
7. Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для нефілологічних спеціальностей.
8. Відбір дидактичного матеріалу з лінгвістичних дисциплін. Текст як основна одиниця навчального заняття.

Питання для самоконтролю

Схарактеризуйте основні завдання та зміст розділів курсу сучасної української мови, а також культуромовних, історико-лінгвістичних, загальномовознавчих і лінгвометодичних дисциплін, ознайомившись із відповідними силабусами на сайті факультету.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Виконайте завдання до теми на вибір (*максимальна оцінка – 5 балів*):
  - Побудуйте структурно-логічну схему лінгвістичних дисциплін, які Ви вивчали на освітньому рівні «бакалавр» (*максимальна оцінка – 2 бали*).
  - Доберіть 7 тренувальних вправ різного типу до однієї з тем курсу «Культура мови» (*максимальна оцінка – 3 бали*).
  - Укладіть 15 тестових завдань із курсу «Правописний практикум з української мови» (*максимальна оцінка – 3 бали*).
  - Доберіть зразки 5 текстів різних жанрово-стильових різновидів для здійснення їх лінгвостилістичного аналізу на практичних заняттях з курсів «Стилістика української мови» та «Лінгвістичний аналіз тексту» (*максимальна оцінка – 2 бали*).
  - Спроектуйте практичне заняття однієї з історико-лінгвістичних чи загальномовознавчих дисциплін («Історія української мови», «Українська діалектологія», «Вступ до мовознавства», «Вступ до слов'янської філології») з використанням ментальних карт, таблиць, схем як наочних засобів для активізації уваги здобувачів освіти (*максимальна оцінка – 5 балів*).
  - Укладіть список літератури, рекомендованої студентам нефілологічного факультету для самостійного опрацювання однієї з тем курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Доберіть тематику індивідуальних завдань (*максимальна оцінка – 2 бали*).
  - Розробіть лабораторне заняття з сучасної української мови, що передбачав би репродуктивний і творчий рівні діяльності студентів (*максимальна оцінка – 5 балів*).

ТЕМА 12. ФОРМИ, МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Форми організації викладання лінгвістичних дисциплін у закладах вищої освіти.
2. Лекційно-семінарська форма організації навчання. Види й особливості підготовки лекцій.
3. Методика проведення лекцій. Особливості використання лектором лінгвістичних і кінетичних засобів впливу на аудиторію.
4. Семінарське заняття, його види, методика підготовки та проведення.
5. Практичне заняття, методика його підготовки та проведення.
6. Лабораторне заняття, методика його підготовки та проведення.
7. Консультації як форми організації навчання у вищій школі.
8. Дистанційна та змішана форми навчання.

Питання для самоконтролю

- ✓ Порівняйте поняття «форма навчання» і «форма організації навчання».
- ✓ Розкрийте особливості кожної з форм навчальних занять у вищій школі (лекційних, практичних, семінарських, лабораторних, консультацій).
- ✓ Визначте основні ознаки індивідуальної, групової і фронтальної форм організації навчання у вищій школі під час проведення практичних, семінарських і лабораторних занять, консультацій із лінгвістичних дисциплін.
- ✓ Проаналізуйте тематичний план силабусу однієї з лінгвістичних дисциплін, яку Ви вивчали на бакалавраті. Які форми занять найефективніші для вивчення кожної теми?
- ✓ Яким Ви уявляєте «ідеального лектора»? Якою, на Вашу думку, має бути «ідеальна лекція»?

- ✓ У яких випадках, на Вашу думку, необхідність використання лекцій із сучасної української літературної мови на філологічних факультетах у вищій школі зростає? А у яких зменшується?
- ✓ Вкажіть основні вимоги до практичного заняття із лінгвістичних дисциплін та показники його якості?
- ✓ Яку підготовку викладача та студента передбачає проведення практичного заняття?
- ✓ Які показники якості практичного заняття з української мови за професійним спрямуванням на нефілологічних факультетах є найголовнішими? Чому?
- ✓ Проаналізуйте плани практичних або семінарських занять з лінгвістичних і лінгводидактичних курсів (на вибір): принципи укладання, змістове наповнення, наступність, міжпредметні зв'язки, наочність, запропоновані завдання, літературні джерела. Вкажіть спільні та відмінні ознаки практичних і семінарських занять.
- ✓ Розкрийте мету, завдання та структуру лабораторного заняття з курсу «Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти». Визначте його позитивні / негативні сторони та шляхи вдосконалення цієї форми навчання на філологічному факультеті.
- ✓ На якій платформі і з яких дисциплін Ви вже працювали під час дистанційної або змішаної форми навчання? Схарактеризуйте специфіку, переваги й недоліки таких форм організації освітнього процесу.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Виконайте завдання до теми на вибір (*максимальна оцінка – 5 балів*):
  - Розробіть тематику лекцій з розділу «Синтаксис» курсу сучасної української мови для студентів філологічних

- факультетів, обґрунтуйте її доцільність (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- Змодельуйте конспект лекційного заняття освітнього компонента «Сучасна українська літературна мова» (розділи «Фонетика», «Лексикологія», «Морфологія», «Синтаксис» – на вибір) (*максимальна оцінка – 5 балів*).
  - Які Ви знаєте види нетрадиційних лекцій? Запишіть теми різних лінгвістичних дисциплін, із яких можна було б провести такі лекції? (*максимальна оцінка – 2 бали*).
  - Які вимоги ставляться до проведення лекції з елементами проблемного навчання? Укладіть план і рекомендовану літературу до лекції проблемного викладу матеріалу (*максимальна оцінка – 3 бали*).
  - Поміркуйте, чому систему організації навчання у вищій школі часто називають лекційно-семінарською? Запропонуйте власний проєкт семінарського заняття з лінгвістичного курсу (на вибір) (*максимальна оцінка – 5 балів*).

ТЕМА 13. МЕТОДИ, ПРИЙОМИ Й ЗАСОБИ ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Поняття методу та прийому навчання у вищій школі. Проблема класифікації методів навчання. Методи навчання за джерелами передавання і характером сприймання інформації
2. Словесні методи навчання лінгвістичних дисциплін, їх види та особливості застосування
3. Наочні методи навчання лінгвістичних дисциплін, їх види та особливості застосування.
4. Практичні методи навчання лінгвістичних дисциплін, їх види та особливості застосування.
5. Методи навчання за характером пізнавальної діяльності:

пояснювальні-ілюстративні, репродуктивні, проблемного навчання, частково-пошукові, дослідницькі.

6. Методи стимулювання навчальної діяльності, їх види та особливості застосування.

7. Прийоми навчання мови як елементи методу.

8. Засоби й інформаційно-комунікаційні технології навчання у вищій школі.

Питання для самоконтролю

- ✓ Які класифікації методів викладання у сучасній лінгводидактиці вищої школи Ви знаєте? Чим вони відрізняються?
- ✓ Вкажіть основні чинники вибору методу навчання викладачем?
- ✓ Як корелюють між собою методи та цілі викладання, методи та зміст викладання, методи та форми викладання?
- ✓ Які методи навчання повинні домінувати під час вивчення теоретичних курсів, а які – під час вивчення практичних дисциплін? Обґрунтуйте свою думку.
- ✓ Проаналізуйте лекції, практичні, семінарські заняття з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін (на вибір), які проводили викладачі вашого факультету, щодо використання методів, прийомів і засобів навчання. Які з них, на Вашу думку, найефективніші?
- ✓ Доведіть ефективність використання на заняттях із сучасної української мови (для філологічних спеціальностей) моделювання як методу наукового дослідження і методу навчання.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Виконайте завдання до теми на вибір (*за одне виконане завдання максимальна оцінка – 5 балів*):
  - Змоделюйте конспект лекції до однієї з тем курсу «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» з

обґрунтуванням доцільності використання методів, прийомів і засобів навчання .

- Змодельуйте конспект семінарського заняття до однієї з тем курсу «Вступ до мовознавства» з обґрунтуванням доцільності використання методів, прийомів і засобів навчання.
- Змодельуйте конспект практичного заняття до однієї з тем курсу «Фонетика, орфоепія, графіка української мови» з обґрунтуванням доцільності використання методів, прийомів і засобів навчання.
- Запропонуйте власний проєкт практичного заняття з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів нефілологічного профілю з урахуванням специфіки спеціальності (на вибір).

ТЕМА 14. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ, НАВЧАЛЬНО-І НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИК СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ, КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Рівні, форми й методи організації самостійної роботи студентів в аудиторних та позааудиторних умовах.
2. Індивідуалізація самостійної роботи студентів-філологів. Форми організації індивідуальної роботи.
3. Форми, види та умови ефективної організації навчально- і науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти з лінгвістичних дисциплін.
4. Навчальна і виробнича практика студентів-філологів: види, мета, завдання, зміст, особливості організації і проведення.
5. Контрольні заходи та система оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з лінгвістичних дисциплін: види, форми й методи контролю, облік успішності та критерії оцінювання.

Питання для самоконтролю

- ✓ Схарактеризуйте умови ефективної організації самостійної роботи із сучасної української мови.
- ✓ Які Ви можете назвати способи мотивації самоосвіти студентів?
- ✓ Схарактеризуйте види науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти.
- ✓ Ознайомтеся з вимогами до написання магістерської роботи з лінгвістичних дисциплін.
- ✓ Із якою метою в науковому тексті використовують покликання? Проаналізуйте у працях із мовознавства способи оформлення покликань.
- ✓ Підготуйте повідомлення про дослідницький доробок викладача, учителя, зосередивши увагу на таких аспектах: коло наукових інтересів; які технології навчання використовує; яким методам віддає перевагу; основні навчально-методичні праці; наявність наукової школи; втілення наукових ідей в освітній простір.
- ✓ Опрацюйте наукову статтю з актуальних проблем мовознавства. Зверніть увагу на основні вимоги до змісту, побудови та мовного оформлення.

Завдання

- ✓ Візьміть участь в обговоренні теми (*максимальна оцінка – 2 бали*).
- ✓ Опрацюйте такі нормативні документи ВНУ імені Лесі Українки:

ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Polozh_pro_otzin_Ped_pedMED.pdf

ПОЛОЖЕННЯ про організацію і проведення поточного і підсумкового контролю у формі комп'ютерного тестування у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-ПОЛОЖ_ПІДСУМК_ТЕСТУВ_2020_ped.pdf

ПОЛОЖЕННЯ про випускні кваліфікаційні роботи (проекти).
URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_POLOZHENНЯ_pro_vipusk_robotu-Ped-1.pdf

ПОЛОЖЕННЯ про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університет імені Лесі Українки.
URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Положення_про_практику_ped.pdf

КОДЕКС академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки.
URL: https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/

Запишіть тезисно основні вимоги й рекомендації (максимальна оцінка – 2 бали).

✓ Виконайте завдання до теми на вибір (максимальна оцінка – 5 балів):

- Розробіть план і практичні завдання для самостійної роботи студентів з курсу «Історія української мови» (максимальна оцінка – 5 балів).
- Розробіть систему запитань і завдань для активізації пізнавальної діяльності студентів під час самостійної роботи над вивченням однієї з тем з курсу «Вступ до слов'янської філології» (максимальна оцінка – 5 балів).
- Наведіть приклади застосування принципів індивідуалізації та диференціації навчання у вищій школі під час опанування лінгвістичних дисциплін. Укладіть вимоги до ІНДЗ та критерії його оцінювання (максимальна оцінка – 5 балів) .
- Змоделюйте ситуацію навчальних занять з української мови, де викладач використовує індивідуальні завдання і диференційований підхід під час перевірки виконання студентами домашнього завдання (максимальна оцінка – 5 балів).
- Розробіть завдання модульної контрольної роботи лінгвістичної дисципліни (на вибір) та критерії її оцінювання (максимальна оцінка – 5 балів).

- Розробіть 20 тестових завдань для підсумкового контролю та критерії їх оцінювання з дисципліни «Вступ до мовознавства» (*максимальна оцінка – 5 балів*).
- Опрацюйте методичні рекомендації до написання курсової роботи з сучасної української мови. Укладіть список тем курсових робіт з сучасної української мови (*максимальна оцінка – 5 балів*).
- Складіть план роботи проблемної групи з української мови для студентів спеціальності 035 Філологія (*максимальна оцінка – 5 балів*).

ПРОГРАМА ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Мовознавство як наука. Курс «Теорія мови», його предмет, завдання і місце в системі лінгвістичних дисциплін.

Мовознавство і семіотика. Поняття про знак і знакову систему мови. Типологія знакових систем.

Структура та специфіка мовного знака. Типи знаків і мовні одиниці.

Мова як особлива знакова система.

Відмінність мови від інших знакових систем.

Мова і несловесні форми спілкування.

Проблеми мови і мовлення в концепціях різних лінгвістів.

Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення.

Суспільна природа мови і мовної діяльності.

Одиниці системи мови і мовлення.

Проблема співвідношення мови і мислення. Взаємовідношення мови і мислення в системі мовних значень.

Психофізіологічні основи зв'язку мови і мислення. Внутрішнє мовлення і мислення.

Мова як практична свідомість. Типи мислення у людини: понятійне, технічне й образне. Відображальна функція мови.

Суспільна природа і функції мови.

Мова як соціально-історична норма. Суспільний характер та основні типи мовної норми.

Соціальні спільності людей і соціальні типи мов.

Соціальна зумовленість мовних явищ. Залежність стану мови від стану суспільства

Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова і культура.

Мова, нація і держава. Мовна політика держави.

Мова як явище, що історично розвивається. Синхронія і діахронія.

Функціонування і розвиток мови.

Зовнішні та внутрішні причини мовних змін.

Позамовні та внутрішні чинники розвитку мови.

Взаємодія мов.

Диференціація та інтеграція – основні процеси розвитку мов.

Закони розвитку мови.

Темпи мовних змін. Питання про прогрес у розвитку мов

Поняття системи мови. Системний характер мови. Мова як система систем (підсистем).

Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями.

Структура мови, мовні рівні (яруси). Основні рівні мовної системи.

Проміжні рівні мовної системи.

Теорія ізоморфізму й ієрархії рівнів мови.

Своєрідність системності мови. Співвідношення системних і несистемних явищ у мові. Система і норма.

Поняття фонологічної системи.

Передумови фонології, її зв'язок із фонетикою.

Фонологічні школи.

Поняття фонем, її співвідношення зі звуком мови.

Типологія фонем.

Фонем в парадигматиці й синтагматиці.

Поняття лексико-семантичної системи.

Парадигматичні відношення.

Синтагматичні відношення.

Епідигматичні відношення.

Лексема, семема, сема.

Типи лексичних значень.

Групи слів у лексиці.

Грамматика, її підсистеми.

Грамматичні категорії, їх види.

Поняття грами. Грамматичне значення, його співвідношення з лексичним.

Морфологічний рівень мови. Морфема, її типи.

Частини мови та їхнє місце в системі мовних рівнів.

Синтаксичний рівень як вершина мовної системи.

Синтаксичні одиниці в системі мови і мовлення.

Традиційна й сучасні теорії речення, основні аспекти його вивчення.

Синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення.

Члени речення й синтаксеми як мінімальні синтаксичні одиниці.
Міжрівневі граматичні категорії.
Поняття про методи і прийоми наукового дослідження. Філософський метод пізнання і методи часткових наук.
Загальнонаукові методи лінгвістичних досліджень.
Лінгвістичні методи та їх класифікація.
Описовий метод. Основні методика і типи прийомів описового методу.
Порівняльний метод. Порівняння як прийом наукового дослідження.
Порівняльно-історичний метод. Споріднені мови і порівняльно-історичне мовознавство. Прийоми та процедури історико-генетичного дослідження мов.
Зіставний метод. Порівняльно-зіставний метод вивчення споріднених і неспоріднених мов.
Типологічна характеристика і типологічна класифікація мов.
Метод лінгвістичної географії.
Структурний метод. Методика структурного методу: дистрибутивна, безпосередніх складників, трансформаційна і компонентного аналізу.
Соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи.
Застосування математичних і статистичних методів та прийомів у мовознавстві.
Вихідні прийоми наукового аналізу мовного матеріалу.
Предмет і завдання лінгводидактики вищої школи, її зв'язок із суміжними дисциплінами.
Організаційне, методологічне та правове підґрунтя мовної освіти у вищій школі. Нормативні документи про вищу школу й мовну освіту.
Компетентнісний підхід до навчання мови. Зміст та організація процесу формування фахових лінгвістичних і лінгводидактичних компетентностей магістрів філології в умовах університетської освіти.
Принципи проектування освітніх компонентів лінгвістичного циклу при формуванні освітніх програм та навчальних планів підготовки філологів у закладах вищої освіти.

Система лінгвістичних дисциплін для підготовки філологів і фахівців нефілологічного профілю в закладах вищої освіти.

Методика розроблення, зміст і структура силабусів лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Навчально-методичне забезпечення лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Загальнодидактичні й лінгводидактичні принципи навчання у вищій школі.

Сучасні тенденції в навчанні мови в закладах вищої освіти.

Системно-структурний підхід до навчання мови.

Культуромовний і функційно-стилістичний підхід до навчання мови.

Комунікативно-діяльнісний і текстово-дискурсивний підходи до навчання мови.

Українознавчий, етнолінгвістичний і лінгвокультурологічний підходи до навчання мови.

Психолінгвістичний і когнітивний підходи до навчання мови.

Лінгвометодологічний і лінгводидактичний підходи до навчання мови.

Педагогічний (лінгводидактичний) дискурс і текст як одиниці лінгводидактики.

Психолінгвістичні основи мовленнєвої діяльності студентів-філологів.

Шляхи засвоєння лінгвістичної та лінгводидактичної термінології.

Інтегрований підхід до навчання мови.

Розвиток орфографічної, фонологічної, орфоепічної, лексико-фразеологічної, граматичної, пунктуаційної компетентностей здобувачів освіти на заняттях із сучасної української мови та практикумів.

Вимоги до культуромовних курсів «Стилістика», «Культура мови», «Риторика».

Завдання і зміст історико-лінгвістичних дисциплін «Українська діалектологія», «Історія української мови».

Сучасні підходи до викладання загальномовознавчих дисциплін «Вступ до мовознавства» і «Загальне мовознавство».

Інтегровані курси в системі філологічної освіти.

Роль лінгвометодичних дисциплін у професійній підготовці майбутнього вчителя-словесника й викладача-філолога.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для нефілологічних спеціальностей.

Відбір дидактичного матеріалу з лінгвістичних дисциплін. Текст як основна одиниця навчального заняття.

Форми організації викладання лінгвістичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Лекційно-семінарська форма організації навчання. Види й особливості підготовки лекцій.

Методика проведення лекцій. Особливості використання лектором лінгвістичних і кінетичних засобів впливу на аудиторію.

Семінарське заняття, його види, методика підготовки та проведення.

Практичне заняття, методика його підготовки та проведення.

Лабораторне заняття, методика його підготовки та проведення.

Консультації як форми організації навчання у вищій школі.

Дистанційна та змішана форми навчання.

Поняття методу та прийому навчання у вищій школі. Проблема класифікації методів навчання. Методи навчання за джерелами передавання і характером сприймання інформації

Словесні методи навчання лінгвістичних дисциплін, їх види та особливості застосування

Наочні методи навчання лінгвістичних дисциплін, їх види та особливості застосування.

Практичні методи навчання лінгвістичних дисциплін, їх види та особливості застосування.

Методи навчання за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного навчання, частково-пошукові, дослідницькі.

Методи стимулювання навчальної діяльності, їх види та особливості застосування.

Прийоми навчання мови як елементи методу.

Засоби й інформаційно-комунікаційні технології навчання у вищій

школі.

Рівні, форми й методи організації самостійної роботи студентів в аудиторних та позааудиторних умовах.

Індивідуалізація самостійної роботи студентів-філологів. Форми організації індивідуальної роботи.

Форми, види та умови ефективної організації навчально- і науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти з лінгвістичних дисциплін.

Навчальна і виробнича практика студентів-філологів: види, мета, завдання, зміст, особливості організації і проведення.

Контрольні заходи та система оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з лінгвістичних дисциплін: види, форми й методи контролю, облік успішності та критерії оцінювання.

Академічна культура філолога-викладача. Принципи та норми академічної доброчесності.

Основні види порушень академічної доброчесності та відповідальність здобувачів освіти за такі порушення.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання

Таблиця 3

<i>Оцінка в балах</i>	<i>Лінгвістична оцінка</i>
90–100	<i>Зараховано</i>
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	<i>Незараховано (необхідне перескладання)</i>

Критерії оцінювання

навчальних досягнень здобувачів освіти

90–100 балів – відмінне виконання. Здобувач освіти дає вичерпні відповіді на основні та додаткові питання, виявляє критичне мислення, повне розуміння матеріалу, глибоко та всебічно аналізує його, використовуючи при цьому обов'язкову й додаткову літературу, самостійно наводить приклади, робить ґрунтовні й аргументовані висновки, правильно виконує практичні завдання різного рівня складності, зокрема аналітичні, проблемні, творчі (не менше ніж 90% правильних відповідей і практичних завдань).

82–89 балів – вище середнього рівня. Здобувач освіти дає вичерпні відповіді лише на основні питання, використовуючи при цьому обов'язкову й додаткову літературу, самостійно наводить приклади, робить висновки, допускає поодинокі помилки у

практичних завданнях різного рівня складності (не менше ніж 80% правильних відповідей і практичних завдань).

75–81 балів – загалом хороша робота. Здобувач освіти, загалом, дає відповіді на переважну більшість питань, використовуючи при цьому лише обов'язкову літературу, наводить приклади з підручників, робить висновки, але допускає незначні помилки та неточності під час викладення матеріалу, виконання практичних завдань (не менше ніж 75% правильних відповідей і практичних завдань).

67–74 балів – непогано. Здобувач освіти дає відповіді, проте не розкриває суті питання, відчуває труднощі в наведенні прикладів, не здатен зробити правильні висновки, допускає суттєві помилки та неточності під час викладення матеріалу, виконання практичних завдань або виконує їх частково (не менше ніж 65% правильних відповідей і практичних завдань).

60–66 балів – виконання відповідає мінімальним критеріям. Здобувач освіти демонструє низький рівень знань теоретичного матеріалу, допустивши значну кількість помилок у відповідях на питання, не може навести приклади, не здатен зробити висновки, не виконує половини практичних завдань (не менше ніж 60% правильних відповідей і практичних завдань).

1–59 балів – необхідне перескладання (незараховано). Здобувач освіти фрагментарно або поверхово знає теоретичний матеріал, не може відповісти на питання викладача та виконати більшість практичних завдань (менше ніж 60% правильних відповідей і практичних завдань).

Шкала оцінювання за теми

Таблиця 4

<i>Пояснення</i>	<i>Орієнтовний розподіл балів</i>	
	<i>Теми 1-13</i>	<i>Тема 14</i>
<i>Відмінне виконання</i>	7	9
<i>Вище середнього рівня</i>	6,5	8
<i>Загалом хороша робота</i>	6	7,5
<i>Непогано</i>	5,5	7
<i>Виконання відповідає мінімальним критеріям</i>	5	6
<i>Рекомендовано доопрацювати</i>	менше 5	менше 6

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна література

Теорія мови

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. 2-е вид., доповн. Київ : Академія, 2009. 376 с.

Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень : підручник. Київ : Академія, 2008. 240 с.

Дорошенко С.І. Загальне мовознавство: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2006. 288 с.

Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк : ДонНУ, 2012.

Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії: монографія. Вид. 2-ге, випр. і доп. Донецьк : ДонНУ, 2007. 219 с.

Кириченко Г.С. Нариси загального мовознавства : навч. посіб. : у 2 ч. / Г.С. Кириченко, С.В. Кириченко, А.П. Супрун ; за ред. А.П. Супрун. Київ : Ін Юре, 2008. Ч. 1. 168 с. ; Ч. 2. 224 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 423 с.

Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 464 с.

Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 242 с.

Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики: навчальний посібник Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 212 с.

Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Л. О. Калмикова Г. В. Калмиков, І. М. Лапшина, Н. В. Харченко; За заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

Семчинський С.В. Загальне мовознавство: підручник, Київ: Вища школа, 2003, 413 с.

Супрун Л.В. Загальне мовознавство. Практичні заняття, самостійна робота: навчальний посібник, Київ: «Знання» 2012. 335 с.

Лінгводидактика вищої школи

Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навчально-методичний посібник [для викладачів, аспірантів. студентів магістратури]. Київ : Кондор, 2008. 272 с.

Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посібник. Київ : Генеза, 2005. 180 с.

Вища освіта в Україні : навч. посіб. / В. Г. Кремінь, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, А. М. Гуржій, М. З. Згуровський, К. М. Левківський, В. Л. Петренко, В. П. Погребняк; За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. Київ : Знання, 2005. 327 с.

Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 176 с.

Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : навч.-метод. посібник. Львів, 2018. 202 с.

Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 250 с.

Кульбабська О. В., Кардашук О. В. Крок у професію. Методика викладання української мови : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. 256 с.

Любашенко О. В. Українська мова. Активні методи і форми навчання у вищій школі: навчальний посібник / Інститут змісту і методів навчання; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Вид. 3-є. Ніжин : ТОВ «Гідромакс», 2007. 144 с.

Магістр філології: лінгвістика та лінгводидактика: навчально-

методичний комплекс / заг. ред. Р. О. Христіанінової. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 512 с.

Маленицька Ольга. Методика навчання української мови. Завдання для контролю й самоконтролю: навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 144 с.

Мистецтво бути викладачем: практич. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флемм, та ін. За ред. О. І. Сидоренка. Київ : Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. 144 с.

Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів : навчально-методичний посібник; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 375 с.

Пентиліук М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей. Київ : Ленвіт. 2011. 256 с.

Пентиліук М. І., Онукевич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2006. 134 с.

Пентиліук В. П., Олексенко І. В. Гайдаєнко, Окунович Т. Г. . Навчально- й науково-дослідна робота студентів-філологів: навчально-методичний посібник для студентів. Вид. 2-е, переробл. й доповн. Херсон : Айлант, 2020. 158 с.

Потапенко О.І., Кожуховська Л.П., Товкайло Т.І., Чубань Т.В. Лінгводидактика (курс лекцій): навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Міленіум, 2005. 402 с.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / М. Пентиліук та ін. ; за заг. ред. М. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2015. 319 с.

Семенов О., Дейниченко Н. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. посіб. Суми : Вид-во СУМДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. 2-е вид., перероб. та доп. 216 с.

Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.

Додаткова література

Теорія мови

Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики : підручник. Київ : Академія, 2011. 304 с.

Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів; за ред. А. П. Загнітка. 3-є вид., перероб. і доп. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.

Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики: навчальний посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2002. 168 с.

Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник / Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 367 с.

Коч Н. В. Когнітивна лінгвістика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв : Іліон, 2021. 132 с.

Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій. Луцьк : Вежа, 2004. 393 с.

Мірченко М. В. Вибрані праці з категорійної граматики та лінгвотекстології. Луцьк : Вежа, 2011. 254 с.

Лінгводидактика вищої школи

Копусь О. А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : монографія. Одеса, 2012. 429 с.

Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії: проектування процесу навчання української мови у вищій школі : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 296 с.

Омельчук С.А. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу : монографія. Київ : Генеза, 2014. 368 с

Омельчук С.А. «Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки // Укр. мова і літер. в школі. – 2013. №2. С. 2–7.

Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.

Остапенко Н. М. Теорія і практика формування лінгводидактичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ : монографія. Черкаси : видавець Чабаненко Ю., 2008. 330 с.

Пентиліук М. І. Професійна підготовка студентів-філологів. Засвоєння лінгводидактичної термінології // Дивослово. 2005. №11. С. 21–24.

Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 420 с.

Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі. К.: Акме груп, 2015. 250с.

Семенов О., Базиль Л. Мовно-літературна освіта в Україні: погляд крізь роки: Навч. посіб. Київ : Фенікс, 2008. 224с.

Інтернет-ресурси

Академічна доброчесність.

URL: https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/normatyvno-pravova-baza/

Блог «Центр культури української мови» Київського університету імені Бориса Грінченка. URL: <http://centrkum.blogspot.com/>

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 262 с. URL: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf

Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Закон України «Про освіту». Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

Методика навчання української мови [Електронний ресурс]. URL:
<http://subject.com.ua/ukrmova/method/index.html>

Офіційний сайт української мови.
https://ukrainskamova.com/publ/chinnij_pravopis/sintaksis_i_punktuacija/7

Сайт електронної бібліотеки «Україніка» НАН України. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/UA/elib.exe>

Сайт Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України. URL:
<http://www.inmo.org.ua/library.html>

Сайт Інституту української мови НАН України. URL:
<http://www.nas.gov.ua>.

Тезаурус з комп'ютерної лексикографії. URL:
<http://www.mova.info/Page3.aspx?11=188&vocid=1>

Тезаурус з лінгвістичної термінології. URL:
http://www.mova.info/mov_thes.aspx?11=68

Українська мова. Енциклопедія. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Rusanivskyu_VM/Ukrainska_mova_Entsyklopedia/

Український лінгвістичний портал. URL: <https://ulif.org.ua>

Korpus Języka Polskiego. URL: <http://nkjp.pl/>

ЗМІСТ

Передмова	3
Опис освітнього компонента	6
Самостійна робота здобувачів освіти	
Змістовий модуль 1. Теорія мови й лінгвометодологія	12
Тема 1. Теоретичне мовознавство як наука й навчальна дисципліна. Знакова природа мови.....	12
Тема 2. Мова і мовлення. Мова і мислення.....	13
Тема 3. Суспільний характер мови. Розвиток мови.....	15
Тема 4. Система і структура мови. Основні та проміжні рівні мови.....	16
Тема 5. Фонологічна система мови.....	18
Тема 6. Лексико-семантична система мови.....	19
Тема 7. Граматична система мови.....	20
Тема 8. Методи дослідження мови. Академічна доброчесність.....	21
Змістовий модуль 2. Лінгводидактика вищої школи	23
Тема 9. Лінгводидактичні стратегії у вищій школі.....	23
Тема 10. Принципи й підходи у викладанні лінгвістичних дисциплін здобувачам вищої освіти.....	26
Тема 11. Завдання, зміст і дидактичні засади викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі.....	28
Тема 12. Форми, методика підготовки і проведення навчальних занять із лінгвістичних дисциплін у вищій школі.....	30
Тема 13. Методи, прийоми й засоби викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі...32	
Тема 14. Організація самостійної, навчально- і науково-дослідницької роботи та практик студентів-філологів. Контрольні заходи та система оцінювання.....	34
Програма для підсумкового контролю	38
Система оцінювання	44
Рекомендована література та інтернет-ресурси	47

Навчально-методичне видання

Межов Олександр Григорович
Мірченко Микола Васильович

Теорія мови та лінгводидактика вищої школи

Методичні рекомендації
для підготовки магістрів
спеціальності 035 Філологія
освітньої програми «Українська мова та
література. Світова література»

Друкується в авторській редакції
Технічний редактор *О. Г. Межов*

Формат 60×84 ¹/₁₆. Ум. друк. арк. 3,38. Замовлення № 99. Наклад 50.
Папір офсетний Гарнітура Times. Друк офсетний.

Друк ФОП Іванюк В. П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65.
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.